

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การปฏิรูปการศึกษาทำให้เกิดคุณภาพทั้งในด้านผลผลิต กระบวนการจัดการและปัจจัยต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้การจัดการศึกษา พัฒนาทั้งระบบ บุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอนและการเรียนรู้รวมทั้งประสานสัมพันธ์ ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุพล วงสินธ์, 2545 : 29) ผู้บริหารสถานศึกษา จึงเปรียบได้ว่าเป็นจอมทัพสำคัญที่จะนำพาสถานศึกษาให้ก้าวไปในกระแสแห่งการปฏิรูปได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี ภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทยในปัจจุบันท่ามกลางกระแสแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขการปรับเปลี่ยนการแข่งขันเพื่อสร้างข้อได้เปรียบและความมุ่งมั่นของสังคมที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วรุนแรงและมีความหลากหลายนั้น ต่างก็ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการปรับเปลี่ยนบริบทและโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาภายใต้สาระแห่งบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นการจัดโครงสร้างการบริหารการศึกษา โดยยึดหลักของการมีเอกภาพเชิงนโยบาย หลากหลายในการปฏิบัติ โดยเน้นระบบการกระจายอำนาจ และการยึดหลักการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 กำหนดความในมาตรา 16 และ 17 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์ในท้องถิ่นของตน ในด้านการศึกษาก่อนวัยเรียนหรือปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2542 : 6-7)

โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 มีจำนวนโรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น 20 โรงเรียน ซึ่งในแต่ละสถานศึกษาจะมีบริบทต่างกัน มีการจัดการศึกษาต่างกันในบางรายวิชาที่มีหลักสูตร

ท้องถิ่น นักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในชุมชน โรงเรียนขาดแคลนสื่อวัตกรรมการเรียน และนักเรียนบางโรงเรียนในสังกัดมีจำนวนนักเรียนน้อย (กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. 2556 : 5) เนื่องจากนักเรียนในท้องถิ่นได้เข้าไปศึกษาต่อในโรงเรียนประจำอำเภอ หรือโรงเรียนประจำจังหวัด ทำให้โรงเรียนในสังกัดประสบปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ไม่เป็นที่ยอมรับเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุผลที่ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จะต้องจัดให้มีการเรียนการสอนที่ทำให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น ทำให้นักเรียนในชุมชนกลับมาเรียนในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

จากปัญหาข้างต้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของผู้บริหาร ซึ่งเป็นตัวแปรและกลไกหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะเป็นผู้นำนโยบาย แนวดำเนินงานและโครงการต่าง ๆ ไปปฏิบัติ ผู้บริหารต้องไม่หยุดนิ่ง ต้องเคลื่อนไหวและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาพัฒนาส่งเสริมบุคลากร เปิดโอกาสให้มีอิสระในการทำงานมากขึ้น ไม่สกัดกั้นความคิดของครู ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริหารและพฤติกรรมภาวะผู้นำ เพื่อให้สามารถเป็นผู้นำ ของการปฏิรูปการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์ ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยสรุปแล้ว (สกุลศักดิ์ ทิพย์ไชย. 2546 : 3-4) บางส่วนน่าจะเกิดจากการไม่ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรและชุมชนเท่าที่ควร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการไม่ยอมรับพฤติกรรมบางประการเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม ขาดการวางแผนงานที่ดี มอบหมายงานไม่ชัดเจน ขาดการนิเทศติดตาม ประเมินผล บุคลากรในโรงเรียนได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาค่อนข้างน้อย ขาดการกระตุ้นที่ช่วยให้ผู้ตามค้นพบความสามารถของตนเองและใช้ความสามารถให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดในการปฏิบัติงาน ตลอดทั้งยังขาดการกระจายอำนาจทางการบริหารอย่างทั่วถึง เพื่อให้ได้ทราบถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจกับทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมและถูกต้องตามทฤษฎีหรือหลักการทางการบริหารแล้ว ย่อมได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในที่สุด การบริหารก็จะประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของแมนซ์และซิมส์ (Manz & Sims อ้างถึงใน Hersey & Blanchard. 1993 : 95) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้พฤติกรรมผู้นำแบบผู้นำเหนือผู้นำ (super leadership) โดยนำกระบวนการของภาวะผู้นำที่จะทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเองมาใช้ในการบริหารงาน ซึ่งมี 7 ขั้นตอน คือ การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง การสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยให้รางวัลและการดำเนินทางสร้างสรรค์ การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างคณาจารย์ และการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง

จากรายงานการปฏิบัติงานประจำปี 2556 (2556 : 4) องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามมีข้อเสนอแนะให้มีการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งในการจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารและบุคลากรครูที่ทำงานในสถานศึกษาต้องมีคุณลักษณะแตกต่างจากสถานศึกษาประจำอำเภอหรือสถานศึกษาประจำจังหวัด กล่าวคือ ต้องเป็นผู้มีความเสียสละ อดทน สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ความสามารถ ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำเหนือผู้นำที่สามารถพัฒนาเสริมสร้างผู้ใต้บังคับบัญชาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผู้นำตนเองได้ ภารกิจจึงจะบรรลุตามเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม และเสนอแนะให้ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ในการคัดสรรผู้ที่จะดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

สมมติฐานการวิจัย

บุคลากรที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามแบบภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ตามแนวคิดของแมนซ์และซิมส์ (Manz & Sims. 1991 : 33) มีขอบเขตการวิจัยครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและข้าราชการครู โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2557 จำนวน 476 คน แยกเป็นผู้บริหาร 41 จำนวน คน และข้าราชการครู จำนวน 435 คน จากจำนวน 20 โรงเรียน (กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. 2556 : 6-7)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ตามความคิดของแมนซ์และซิมส์ (Manz & Sims. 1991 : 33) ประกอบด้วย ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ 7 ประการ ดังนี้ การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง การสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเอง โดยให้รางวัลและการตำหนิต่างสร้างสรรค์ การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างคณาจารย์ และการอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง

3. ขอบเขตด้านสถานที่

โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 20 โรงเรียน

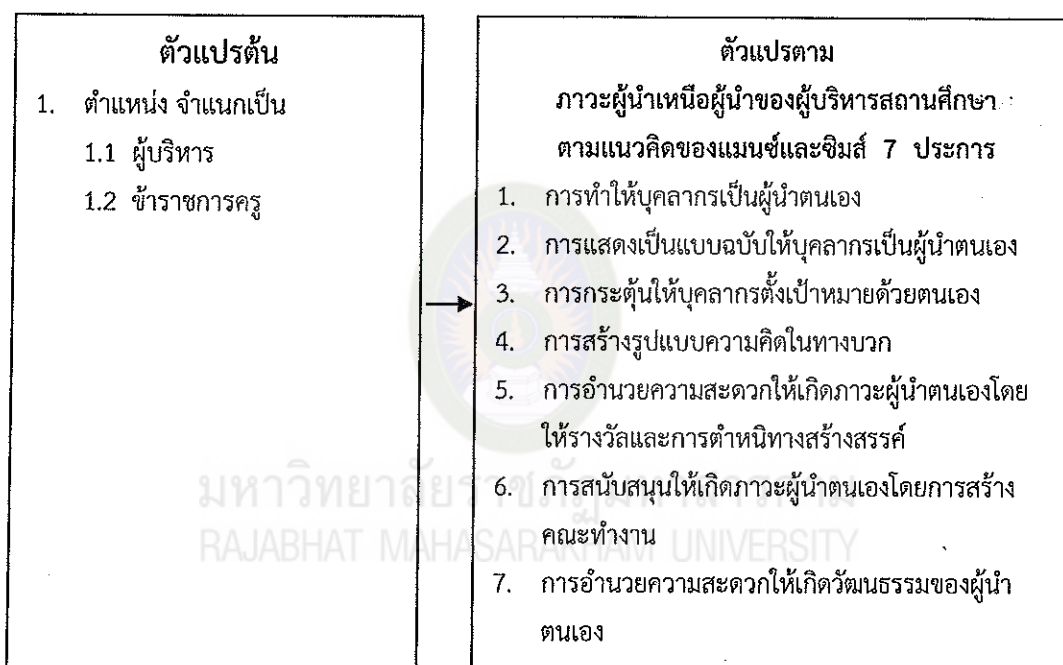
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ปีการศึกษา 2556 – ปีการศึกษา 2557

สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยโดยใช้กรอบแนวความคิดทฤษฎีภาวะผู้นำเหนือผู้นำตามแนวคิดของแมนซ์และซิมส์ ซึ่งเน้นกระบวนการของภาวะผู้นำ 7 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง
2. การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง
3. การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง
4. การสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก
5. การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยให้รางวัลและการดำเนิน
ทางสร้างสรรค์
6. การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างคณะทำงาน
7. การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยให้นิยามศัพท์ในการวิจัยเรื่องนี้ ดังนี้

1. ผู้นำ หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
2. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำ หมายถึง กระบวนการของการใช้อิทธิพลซึ่งเป็นอำนาจในตัวของผู้
ผู้นำเพื่อพัฒนาหรือจูงใจผู้ร่วมงานให้เกิดภาวะผู้นำในตนเอง เกิดการรวมพลังความพยายามและ
ความเต็มใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด เป็นการจุดประกายวิสัยทัศน์ให้ผู้อื่นมองเห็น
พร้อมทั้งปลูกฝังค่านิยมและสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จ

3. ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้แสดงออกมาให้ปรากฏ สามารถกระตุ้นให้บุคลากรในสังกัด ปฏิบัติตามและเป็นผู้นำตนเองได้ ในด้านต่อไปนี้

3.1 การทำให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง หมายถึง การที่ผู้นำหรือผู้บริหารมีพฤติกรรมการบริหารที่จะแนะนำ ส่งเสริมให้บุคลากรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แสดงออกให้ เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสม สามารถเป็นผู้นำตนเองและผู้อื่นได้ เป็นกระบวนการของผู้นำหรือผู้บริหารที่ต้องการให้บุคลากรในหน่วยงาน ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง โดยสังเกตด้วยตนเองในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ทำให้บุคลากรค้นพบ และสามารถนำไปเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองได้

3.2 การแสดงเป็นแบบฉบับให้บุคลากรเป็นผู้นำตนเอง หมายถึง การที่ผู้นำหรือผู้บริหารมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี ที่จะส่งเสริมให้บุคลากรนำไปเป็นแบบฉบับในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง สามารถเป็นตัวอย่างและเป็นผู้นำบุคคลอื่นต่อไป กระบวนการที่ผู้นำหรือผู้บริหารใช้อิทธิพลต่อบุคลากรด้วยการแสดงพฤติกรรมของตนเองให้บุคลากรสามารถเป็นผู้นำตนเองได้ ซึ่งบุคลากรหรือผู้ตามจะเปลี่ยนพฤติกรรมโดยการตั้งเป้าหมายจากผู้นำหรือผู้บริหาร

3.3 การกระตุ้นให้บุคลากรตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง หมายถึง การที่ผู้นำหรือผู้บริหารมีพฤติกรรมที่กระตุ้น สนับสนุน ส่งเสริมและช่วยเหลือ ให้บุคลากรในหน่วยงานสามารถกำหนดเป้าหมายได้ด้วยตนเอง

3.4 การสร้างรูปแบบความคิดในทางบวก หมายถึง การที่ผู้นำหรือผู้บริหารมีพฤติกรรมที่จะกระตุ้นและให้ข้อเสนอแนะในการแสดงความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีต่อการทำงานตระหนักถึงปัญหาและวิธีแก้ไขอย่างมีเหตุผล สามารถตัดสินใจ แนะนำแนวคิด ทฤษฎีในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

3.5 การอำนวยความสะดวกให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยให้รางวัลและการตำหนิต่างสร้างสรรค์ หมายถึง การที่ผู้นำหรือผู้บริหารมีพฤติกรรมในการช่วยเหลือ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความสามารถเพื่อจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อผู้ร่วมงาน

3.6 การสนับสนุนให้เกิดภาวะผู้นำตนเองโดยการสร้างคณะทำงาน หมายถึง การที่ผู้นำหรือผู้บริหารสนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองและทีมงาน สามารถสร้างคณะทำงานได้เป็นอย่างดี ให้คำแนะนำและปรึกษาหารือเพื่อระดมความคิดระหว่างผู้ร่วมงาน เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็น สร้างระบบปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ตลอดทั้งสร้างความคุ้นเคยและความเป็นกัลยาณมิตร เป็นกระบวนการที่ผู้นำหรือผู้บริหารสนับสนุน ส่งเสริมบุคลากรให้มีการพัฒนางานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

3.7 การอำนวยความสะดวกให้เกิดวัฒนธรรมของผู้นำตนเอง หมายถึง การที่ผู้นำหรือผู้บริหารมีพฤติกรรมในการสร้างความพึงพอใจ สร้างระบบความคิดให้บุคลากรเกิดความรัก ความศรัทธา ความประทับใจความภักดีและผูกพันต่อหน่วยงาน เป็นกระบวนการที่ผู้นำหรือผู้บริหารสร้างแรงจูงใจ ให้กำลังใจ ให้การเสริมแรงแก่บุคลากร เพื่อให้เกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของมีส่วนร่วมในการพัฒนาหน่วยงาน กระตุ้นให้บุคลากรสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

4. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้บริหารตำแหน่งผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการที่บริหารงานและปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

5. ข้าราชการครู หมายถึง บุคคลที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการครู สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับ ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลิกภาพด้าน ภาวะผู้นำของตนและผู้ร่วมงานให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม
2. ผลการวิจัยเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้ในการวางแผนงาน เพื่อแก้ไขพัฒนาปรับปรุงการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล
3. องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม สามารถใช้เป็นแนวทางในการคัดสรรผู้ที่จะดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ได้อย่างเหมาะสมต่อไป